

Hinc igitur monemur, ut eiusmodi affectionum alieni simus, omniaq; ita temperatè & moderatè à Dei manibus excipiamus, ut in neutram partem excurramus, sed medium servare perpetuò studeamus, iuxta illud:

Medium tenere beati.

Ex his etiam à nobis propositis exemplis, medicus hunc fructum privatim referet, ut in primis caveat, ne nuncium, quod ægris vehementius gaudium indicat, repentè deferatur, sed ut singula, quæ ad hoc faciunt, sigillatim, & variis momentis distribuantur, ut motibus illius affectionis, etsi hilaris, paulatim tangatur, nec uno impetu abripiatur & solvatur. Præcipiti enim & immoderato gaudio, ut exemplis adhuc pluribus, ni breves esse vellemus, doceretur, plerosque repentè concidisse & exanimatos fuisse, certo certius est.

DE TIMORE.

Cap. VIII.

INTER alias animi perturbationes sæpius timor nos adortur, aliasq; affectiones, ut plurimum tanquam umbra corpus comitatur. Etenim avaram sequitur comes ille perpetuus, à quo semper egestas ac pauperies reformidatur. Ambitioni adiungitur, quæ probra & vituperia inquit. Quin & amor eo stipatur, qui nocte dieq; à re

Metus perpetuus est comes avaritia & ambitionis.

à reamata repulsam pati veretur: perturbatio sanè ceteris pertinacior, qua vix ullus carere possit, aut eam à se avertere. Imò verò reliquis affectionibus prior: Aliæ siquidem malæ aut noxiæ esse non possunt, nisi quatenus perstat earum causa, qua sublata, tollitur etiam effectus. At timor citra ullam causam coniunctam sæpè nasci potest, ut qui non tantum præsentia reformidet, sed etiam futura, imò quæ nunquam fortè eventura sunt, cum tremore prælagiat. *Vnde timor.*

Malum igitur hoc, quod opinione sola mali sæpè subit speciem, nos perpetuo læcesit, ac omni quiete non tantum nos privat: sed usq; adeò perterret, ut nobis mentem & rationem eripiat, sensus omnes nostros implicet ac confundat, lethargicosq; ac prorsus stupidos & immobiles reddat. Quin etiam metus vel minimus, omni prorsus virtute & robore cor nostrum spoliât, tantoq; ipsum constringit frigore, ut omnes febriles horrores ac rigores facile superet. Hinc sensim nascuntur terrores vani, vel incautus etiam ille metus, qui animos percellit, ut verissimum sit poetæ dictum:

Pedibus timor addidit alas:

Tantaq; sit animi ex ea imaginatione perturbatio, ut ab hostibus nos sæpè opprimi, alioqui longè disitis aut nullis, falsò nobis persuadeamus. Hinc terror ille qui dicitur Panicus: quo percussus est aliquando Brennus Gallorum in Græciam trajiciendorum ductor & imperator. Tota hæc historia de artificio, conatuq;, quo in conservando suo Delphico templo usus est Dæ-

F 4 mon

mon impius adversus hostiles Brenni copias, & de origine & causis ingentis illius terroris, habetur apud Iustinum sub linem 24. libri.

Quin & Pausanias disertè de ijsdem terroribus Panicis mentionem facit lib. 10. quibus nonnunquam & equi & homines subito, nulla apparente causa consternantur & prostrigantur.

*Roma per
leporum
capta.*

Scriptum reliquit Sigebertus, quo modo anno 900. per leporem capta sit Roma. Cum enim Arnulphi Imperatoris, à Pontifice Formoso propter seditionem civium evocati, milites lepuseculum versus urbem fugientem insectarentur cum clamore: Romani timore exanimati, sese de muro dejecerunt, & hostibus per factos acervos murum ascendendi locum dederunt.

Ex quibus apparet hos Panicos terrores fieri nulla urgente causa, omnium propè animis uno momento consternatis. At magis particulares sunt timores, in quos facilè nonnulli solent incidere, qui variis ob causas oriuntur, sæpius occultas, & quarum nullà haberi potest cognitio. Sunt enim quidam, qui vel solo audito hostis strenuissimi nomine, repenti expavescunt: quæ admodum Iohannis Huniadis ducis apud Turcas fortissimi nomen formidabile omnibus usq; adeò fuit, & terrificum, ut nutrices ad comprimendos infantulorum vagitus, Huniadem adesse confingerent. Multos ego vidi pueros, iudicio adhuc carentes, larvatum hominem aut nigredine infectum citra terrorem oculis sustinere non potuisse: imò ut coërcerentur eorum eiulatus, qui verberibus compesci non poterant: audito

audito solo horridi cuiusdam aut squallidi hominis nomine, & simulata ipsius appellatione, statim obmutuissè, & clamores continuissè, usque adeò naturali imaginatione, citra rationem terrores eiusmodi ab illis concipiebantur.

At non solis infantibus hoc terroris genus accidit, & pueris: verùm etiam magnis ac præstantibus viris: nec non ipsis philosophis Stoicis, qui inter alios temperantiæ, continentię, patientię, aliisq; id genus virtutibus incumbentes, se ab hac iperturbatione animi destitutos asserere non potuerunt. Omnibus enim cuiuscunq; ordinis, sexus, ætatis hominibus, est adeò communis hæc perturbatio, ut nemo se ab ea liberare queat, nequidem constantissimi, fortissimi, ac sapientissimi quicq;.

Huius rei exemplum nobis suppeditatur in vita Alexandri, in qua refertur, Cassandrum Antipatri filium, ob insidiarum suspicionem aliquando ab Alexandro malè exceptum, & post Alexandri mortem in regem Macedoniae, totiusq; Græciæ creatum: cum semel Delphis inambularet, & inter alias statuas simulachrum Alexandri inspiceret, tanto terrore percussum fuisse, ut subito toto corpore contremuerit, & ad illius imaginis conspectum æstuans ægrè se collegerit.

Plutarch.

*Cassandri
terror ma-
ximus un-
de?*

Huiusmodi pavor sive terror, non tantùm accidit ex conspectu aut recordatione eorum, qui nobis infesti sunt, quos ob iniurias nobis illatas, ultionem meditari suspicemur: at diversas alias ob causas aliunde etiam nascitur.

F 5

Neq;

Neq; enim leones, tigrides, aliaq; id genus ferocia animalia ob solum metum mortis reformidantur, etsi iustum suppeditent terroris argumentum. Nec serpentes etiam, buffones, araneæ idcirco timentur, quod venenis suis nos possint perimere. At naturæ sunt quædam & peculiare hominum proprietates, quæ *à veteribus* dicuntur, quibus hoc vel illud citra apertam causam odimus & metumus, etsi ab eo nihil incommodi pati possimus. Atq; huiusmodi naturales affectiones nullam curationem sui admittunt.

Memini magni cuiusdam principis, qui me inter domesticos usus est medico adhuc iuvene: cuius summa erat animi fortitudo & adversus hostes in procinctu invicta ferocia: qui tam facile aspectu aut sensu alicuius muris in cubiculo degenus perterrebat, ut se ipsum vix continere posset.

Memini etiam Anglum quendam nobilem à me convivio aliquando exceptum cum multis aliis nobilibus viris, quem videre licuit in medio prandio corpus modò huc, modò illuc agitare, ac torquere, modò pallefcere, modò sudores emittere, ita ut ab omnibus crederetur accumbentibus, gravi aliquo malo confictari: nisi ab aliquo ex convivis nobilissimo viro, apud quem ille Anglus agebat, nobis narratum fuisset, necessario in cubiculo selem adesse, cuius præsentiam simul atq; nobilis ille Anglus vel oculis vel sensu tantum perciperet, his animi motibus & perturbationibus angeretur. Cuius rei ratio aliò referri non potest, quam ad antipathias naturales,

les,

les, quibus mures natura feles reformidant, & oves lupos, simile quid dici potest de occulta Antipathia, qua nonnulli homines oderunt certa quædam animalia tum sylvestria tum domestica.

Hæc affectio seu perturbatio longè ulterius progreditur: si quidam alii aquas & naufragia reformidant, qui *υδροφοβοι* vocantur: alii audito tonitru mirum in modum percelluntur, qualis fuit Caligula Imperator: quem scribunt fuisse naturâ pertimidum, usq; ad eò, ut vel mediocri tonitru audito, formidine quateretur, & subterranæ latebras amenti similis percontaretur.

*Caligula
Imperator.*

Novi strenuos & bellicosos milites ac duces, qui ad aspectum phlebotomiæ deficiebant animo, licet illi in prælio enses, hostium cruore audacter inficerent, neq; ulla mortis formidine tenerentur.

Istud quidem timoris genus adventitium est, & occultis quibusdam causis implicatum: aliud verò insitum & naturale, à quo vix, ac ne vix quidem, homo se ipsum potest temperare. Atq; id est quod Zeno respondebat apud Laërtium cuidam interroganti, cur canem sibi allatrantem timuisset: *Perdifficile est, inquit, prorsus hominem exuere.* quibus verbis licet inferre, hominem nunquam esse tam fortem, quin aliquando ostendat se hominem esse, & affectibus obnoxium.

De Aristippo referunt etiam historiæ, dum navi veheretur, ob exortam subito vehementem tempestatem, quæ naufragium minaretur, timore ex-

*Gellius lib.
19. cap. 1.*

re ex-

re expalluisse: quod miles quidam animadver-
tens ridendo: dixit, illam parum philosophicè se
gefsisse, cum ipse nihil metueret, cui Aristippus

*Elegans
responsum
Aristippi.*

*Non eadem causa tibi atq; mihi fuit me-
tuendi: Tu pro anima nebulonis sollicitus non fuisti:
Ego autem pro anima Philosophi: ex quibus intelli-
gi potest, phantasia quidem mali, Stoicos philoso-
phos moveri potuisse tanquam homines: at οὐκ ἀτά-
θεον non addidisse.*

Certissimum quidem est, nonnullus reperiri
usq; adeò forti, constanti ac pacato animo, ut
nulla ratione eiusmodi perturbationibus vin-
cantur ac consternentur, etiãmsi ex improvise
ipsis occurrant. At rara est talis constantia, &
paucis familiaris: non enim omnes Fabricii sunt.

*Platarch in
vita Pyrrhi*

Fabricius enim cum legatus esset à Romanis
missus ad Pyrrhum Epirotarum regem: tenta-
tus est ab illo, num quid de constantia & animi
fortitudine, cuius insignem apud omnes repor-
tabat gloriam, remitteret: & ad tentationem il-
lius cum iussisset Rex inter tapetes celari Ele-
phantem, qui Fabricio illac transeunti ita mani-
ter arruderet, ac incautum perterreret, nullo
modo terribili illius animalis boatu atq; inopino
perculus est, imò verò cum illud de industria
factum suspicaretur, sic Pyrrhum compellavit:

*Insignis
Fabricij
constantia.*

*Neq; aurum tuum ó Rex me heri, neq; Elephas tuus
hodie perterrefecit. Atq; hæc exempla sunt nota-
tu dignissima, magnaq; virtutis & efficacix: ex
quibus liquet, tanta constantia prædidos occur-
rissè aliquando homines, & adhuc posse occur-
rere, ut nullo terrore correpti, varias huiusmo-
di*

di animi perturbationes citra molestiã perferant.

Restat tandem de timoribus quotidianis nulli non familiaribus, iisq; inter alios gravioribus differere: nempe de iis, qui ex ægritudinibus, & corporis animiq; affectionibus concipiuntur: ubi apertissimè innotescit, hanc animi perturbationem omnium esse callidissimam & perverfissimam: cuius astutia sæpius decipimur ac incauti opprimimur. Etenim per timorem sæpè accidit, ut etsi cornucopia rerum nobis affluat, integrãq; valetudine fruamur; ut tamen inopiam rerum & sanitatis iacturam, temerè reformidemus. Quid autem hoc est aliud quàm venturis miseriis, iisq; incertis torqueri, quiete nostra, qua recreari debemus, cum opportunè occurrat, spoliari, & antè tempus divexari? Nec id solum ab hac conflatur affectione, quin imò tyrannica ista perturbatio, malum; quod bonum revera dici meretur, nobis obiicit metuendum: bonumq; aliena mali specie larvatum nobis fugiendum repræsentat. Huius generis speciem in tribulationibus videre licet, quas velis remisque omnes diffugiunt, & averfantur: cum tamen illæ sint nobis in primis salutares, & ianuam beatitudinis aperiant. Etenim ut docet Apostolus, *per multas tribulationes introire necesse est in regnum caelorum*: Siquidem eæ nos ad Deum cognoscendum; timendum & orandum excitant, nostrisq; naturæ corruptionem oculis subiiciunt, ac mortem ex peccato ortam perpetuò commonefaciunt.

Si Ethnici pridem; eo nomine deplorandi, quod

Timor ex morbo.

Que utilitas ex moribus.

quod Deum non noverunt, eiusmodi meditationibus, calamitatum temporibus, animum exercuerint: quid de Christianis cognitione Dei imbutis colligendum & inferendum est? Nonne illos deberet pudere Antigoni, qui ex gravissima ægitudine sanitati restitutus, *Hodie inquit, didici* (compellans quendam ex domesticis) *ex morbo meo, me esse mortalem. Antea enim cum integra & firma sanitate fruerer, omnig. luxu ac deliis difflicerem, tanquam potentissimus Rex, de morte futura nunquam cogitavi.* Sic ille ex morbo momentaneam esse vitam hominis, eamq; uno habitu quo fovetur, finiri, fateri adductus est: ita ut nec ulla portione medica, vix ad breve tempus valeat retineri. Atq; hinc elucescit, quantum boni, potius quam mali ex huiusmodi affectionibus oriatur, quæ idcirco magis optandæ, quam metuendæ fiat, etsi falsò malæ ab ignavis iudicentur.

*Antidotus
adversus
metum.*

Eædem præterea calamitates ac morbi, veri antidoti adversus metum, vices subeunt: metum inquam, vel ipsius mortis: cuius amorem potius nobis, quam timorem conciliant. Mors siquidem nos omnibus miseriis, ærumnis ac cruciatibus liberat, à quibus magis distorquemur, quam ab ipso supremo fato, quod malorum omnium ultima linea est ac remedium.

Qui horrendà quadam epilepsia invaditur: qui epulando & deliciis ac voluptatibus indulgendo, nihil minùs, quam subitum exitium metuens repentè fulmine apoplectico ictus concidit: aut (si animam non exhalet) vel membris omni-

omnibus, aut media corporis parte percellitur. Quid is in reliquo vitæ cursu omnibus corporis functionibus privatus cum voluptate expetat? Imò qui non ista eum invitent, ad mortem potius efflagitandam, tanquam omnium malorum portum certissimum: aut meditandum, quàm vana sit & caduca vita humana, ut eam in bonorum numerum nequaquam recenseat, sed meliorem quærat, ad quam illa nos introducit?

Quos pleuritidis acriter & sine intermissione lancinat, quorumq; pectus magna angustia premitur: Qui colicis, nephriticis, & arthriticis nocte dieq; doloribus consistantur, mortemq; in auxilium sæpius invocant: nunquid jure subsidium illud implorant, quod è tantis malis eos eripiat? nunquid illi, qui ex miserissimo & calamitosissimo hoc mundo egressum optant, laudatis votis commendabuntur, præsertim cum in beata vita, perpetuam quietem expectent, eamq; certò sibi polliceantur?

Sed cum certissimo Dei decreto fixum & ratum sit, ut necessario sit moriendum, & naturæ tributam persolvendum, proindeque deserenda huius mundi, quæ putantur, deliciae, ut alacriores ad exitum paremur: Deus optimus meli deliciarum fellis nonnihil intermiscet admodum acris amarique, quo nos ab illis ablaçtet, ne semper iis immoremur: instarque nutricis *Elegans sibi*
mile.
amaris rebus mammillam oblinentis erga nos se gerit, quæ alumnum suum à lacte sevocat, ut firmiori & constantiori cibo assuescat: Sic Deus mundanis delitiis mœrores intermiscet, ut
ad

ad certiorē tranquilliorēq; vitam, in qua nihil stomachum perturbet, nec animum moveat, nos provocet, & adducat. Atq; hūc spectant morbi & ægritudines tum corporis, tum animi, ut suaviorē regni celestis sedem meditemur: ad quam eventi beatē ac feliciter in æternū quiescamus.

Sed hæc videntur esse animæ, non corporis remedia. Nos verò qui corporum etiā ægrorum curam suscepimus, ut finem huic perturbationi imponamus, annectemus auxilia, quæ corpori ipsi satisficiant, quemadmodum & in aliis morbis eidem succurrere consuevimus.

*Officiū ve-
ri Medici.*

Veri igitur medici officium sit, ægrum solari, eidemq; bonam futuræ suæ pristinæ valetudinis spem concitare: ac periculum, si quod inesset, vitæ dissimulare. Intereà tamen, etsi deploratissimus esset morbus, ipsimet ægotanti sua solertia cognitus, bonis tamen verbis à medico recreandus est: nec non ope medicinæ, in salutem hominum creatæ, ut multa sibi bona polliceatur, hortandus est: Ipse Deus in optimum & benevolam medicum ac potentissimum proponendus, qui ex morte ipsâ, vel exanimis possit revocare: eum esse, qui ex sepulchris mortuos eruat: in eum totam spem & fiduciam esse reponendam: nec medicorum prædictionibus immorandum, ut quæ sæpius fallaces & incertæ sint: multos in gravissimis morbis à medicis fuisse derelictos, & morti adiudicatos, qui singulari tamen Dei benignitate restituti sint: Deniq; non prius de vita esse desperandum, quàm spirandi finis accesserit.

Atq;

Atq; hæc quæ ægris opportunè spes iniicitur, magni est momenti, & insigne pharmacum, quod non minùs morbis omnibus opitulatur, quàm metus è contrà lethali suo veneno omnibus est exitio.

DE TRISTITIA.

Cap. IX.

PHILOSOPHICA medicaque methodo ad amulsim excutiemus, quicquid ad hanc spectat affectionem, è gravissimis animi corporisq; perturbationibus non minimam. Si igitur aliquantulum in illius explicatione immorabimur, veniam eo præsertim nomine merebimur, quod ad faciliorem tantæ ægritudinis, exactamque cognitionem conatus nostros dirigamus.

Hæc ergò passio, ut ab illius descriptione accuratum sumatur exordium, nihil aliud esseprehenditur præter mœrorem ac languorem quendam ex apprehensione alicuius mali præsentis, aut certè proximè ingruentis metu contractum. Qui quidem metus animo conceptus cor confestim exagitat, mentem obnubilat, omnes animales facultates perturbat, omnibus sensibus, tam externis, quàm internis ruinam minatur præsentissimam: ac demum (ut paucis multa complectar) adeò omnes nostras viciat & inficit actiones, ut illius malignitate vis imaginaria de suo statu deturbetur: cerebrum debili-

*Descriptio
tristitia.*

G tetur,